

ГОЛАС РАДЗІМЫ

ВЫДАЕЦЦА З 1955 ГОДА ●

● NO.11 (3179) ●

● ЧАЦВЕР, 25 САКАВІКА, 2010

ШТОТЫДНЁВІК “ГОЛАС РАДЗІМЫ” МОЖНА ЧЫТАЦЬ У ІНТЭРНЭТ-ПОРТАЛІ: WWW.GOLAS.BY

Радзіма Івана Мележа прыме да свята новае аблічча Стар. 2

Знічкі Айчыны Стар. 3

Светлае Свіцязі імя Мінскі інжынер Мікалай Чубрык упэўнены, што назва знакамітага возера на Навагрудчыне мае дачыненне да пантэону язычніцкіх багоў Стар. 4

ПАДЗЕЯ

Экспанаты дзеля будучыні

Унікальныя рэчы перададзены Нацыянальнаму музею гісторыі і культуры Беларусі

Экспанаты, якія дэманструюцца ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі ўпершыню

Людміла Мінкевіч

Любы музей — нібы жывы арганізм, які не можа не расці і не развівацца. 2009-ы ў гэтым плане стаў рэкордным для Нацыянальнага музея гісторыі і культуры. Яго збор у мінулым годзе павялічыўся на 15 тысяч адзінак. Асабліва ўзбагаціліся калекцыі дакументаў, фарфору, фотаздымкаў, нумізматыкі. З самымі значнымі набыткамі можна было пазнаёміцца на выставе

“Экспануецца ўпершыню”.

Мабыць, адным з самых папулярных пытанняў у наведвальнікаў было: “А адкуль жа бяруцца новыя экспанаты?” Як раскажаў дырэктар музея Сяргей Вечар, новыя паступленні — гэта, па-першае, вынікі археалагічных раскопак. Па-другое, падарункі людзей, неаб'якавых да сваёй культурнай і нацыянальнай спадчыны. Да прыкладу, пенсіянер прынёс у музей званочак 1812 года, які

выпадкава знайшоў, капаючы агарод. Адна жанчына ахвярвала шыкоўнае піяніна XIX стагоддзя, а мінчанка Галіна Кунц перадала паштоўкі, якія некалі даслаў ёй з фронту бацька. Па-трэцяе, шмат экспанатаў набыта за кошт Міністэрства культуры (напрыклад, скульптуры С.Бандарэнкі, карціна Л.Шчамялёва) ці камерцыйных устаноў, якія супрацоўнічаюць з музеем. У прыватнасці, “Белзнешэканамбанк” выдаткаваў

у мінулым годзе фінансавыя сродкі на набыццё калекцыі старадрукаваных кніг XVII–XVIII стагоддзяў, у тым ліку і з расейнай бібліятэкі бернардзінскага кляштара ў Будславе Мядзельскага раёна. Важкімі, са старымі пажоўклымі аркушамі, з прыгожа аформленымі пачатковымі літарамі і ілюстрацыямі, старадрукамі на выставе асабліва цікавілася моладзь, больш звякла да глянцавых часопісаў і інтэрнэт-кніг. → **Стар. 2**

ЯК СПРАВЫ, ДЫАСПАРА?

Таццяна Бучэль і яе дзеці

Зямлячка Язэпа Драздовіча выкладае родную мову ў Даўгаўпілсе, дзе жыве больш за 12 тысяч нашых суайчыннікаў. І мова, культурныя скарбы беларусаў цікавыя не толькі ім...

Іван Ждановіч

Пераемнасць — ключавое слова ў жыцці беларускіх суполак замежжа. Сэнс існавання ўсіх клубаў, аб'яднанняў, згуртаванняў, таварыстваў... А калі працягу традыцый бацькоў няма, навошта і збірацца? Сумна чуць, бывае, ад прыезджлага супляменніка: маўляў, усё добра, ды малады да нас не цягнуцца. То можа і

цягнуцца няма куды?.. У чарговы раз, наведваючы радзіму, да нас завітала бадзёрая Таццяна Бучэль. Адрозніваецца была і крыніца яе ўпэўненасці: разам з маці прыехалі двое дарослых дзяцей, Міхаіл і Алена. Да таго ж Таццяна Фамінічна ўпершыню прывезла з Латвіі ў Беларусь і сваю калегу: Валянціна Пракоф'ева працуе над доктарскай дысертацыяй па творчасці Уладзіміра Караткеві-

ча. І пакуль Таццяна Бучэль і яе дзеці раскавалі пра сябе, пра жыццё беларусаў у Даўгаўпілсе, супрацоўнік рэдакцыі прафесар Адам Мальдзіс гутарыў з дактаранткай. Забягаючы наперад, скажу: пачата цікавае даследаванне гісторыі беларуска-лаатышскіх культурных сувязяў. — **Таццяна Фамінічна, як склаўся ваш шлях у суполку “Уздым”?**

— Нацыянальны дух, пэўна, у мяне ў крыві: я ж зямлячка мастака Язэпа Драздовіча, чым вельмі ганаруся. Ён родам з суседняй вёскі Лужкі, а ў нашых Германавічах — гэта Шаркаўшчынскі раён Віцебшчыны — створаны цікавы школьны музей, яму прысвечаны. Туды, дарэчы, я важу на экскурсіі сваіх студэнтаў з кафедры славянскай філалогіі Даўгаўпілскага ўніверсітэта. → **Стар. 2**

ВЕСТКИ

800-старонкавы фаліант

Эдуард Піменаў

Прэзентацыя кнігі “Энцыклапедыя Перамогі. Беларусь-Масква” адбылася ў расійскай сталіцы

Прэзентацыя энцыклапедыі, якая адбылася на калектыўнай экспазіцыі беларускіх кнігавыдаўцоў, што ўдзельнічалі ў XIII Нацыянальнай выставе-кірмашы “Кнігі Расіі”, выклікала цікавасць не толькі звычайных чытачоў, але і шматлікіх ганаровых гасцей. У прыватнасці, “Энцыклапедыю Перамогі” атрымаў у падарунак Патрыярх Маскоўскі і ўсёе Русі Кірыл.

Энцыклапедыя была выпушчана летась да 65-годдзя вызвалення Беларусі ад нямецка-фашысцкіх захопнікаў. Тады ж адбылася і беларуская прэзентацыя выдання. А сёлета, калі ідзе падрыхтоўка да святага юбілею для ўсіх народаў былога СССР — 65-годдзя Вялікай Перамогі — прайшла і маскоўская прэзентацыя кнігі. Да слова, яна арганічна ўпісалася ў праграму выставы-кірмашу “Кнігі Расіі”, бо тэма 65-годдзя Перамогі стала на ёй адной з галоўных. Юбілею прысвячаліся круглыя сталы, спецыяльныя кніжныя экспазіцыі, выстава плакатаў, канцэртныя выступленні, якія прайшлі на кірмашы.

“Энцыклапедыя Перамогі. Беларусь-Масква” падрыхтавана выдавецтвам “Беларуская энцыклапедыя імя Петруся Броўкі” сумесна з маскоўскім выдавецтвам “Армпрэс”. Гэты 800-старонкавы фаліант уключае ў сябе абагуль-

Энцыклапедыя Перамогі

няючыя гістарычныя нарысы аб пачатковым этапе Вялікай Айчыннай вайны, аб партызанскім і падпольным руху на тэрыторыі Беларусі, а таксама аб асноўных этапах вызвалення беларускай зямлі ад акупантаў. Акрамя таго, энцыклапедыя змяшчае звесткі пра герояў Савецкага Саюза, якія ўдзельнічалі ў вызваленні Беларусі, а таксама аб ураджэнцах Беларусі, уганараваных званнем Героя Савецкага Саюза.

Экспанаты дзеля будучыні

(Заканчэнне. Пачатак на стар. 1)

Найбольш прыкметнымі сярод выстаўленых экспанатаў былі, як мне здаецца, партрэты магнатаў XVII–XVIII стагоддзяў: Яна Сапегі, Казіміра Паца і іншых. Дакладней, не самі партрэты, а іх якасныя лічбавыя копіі, зробленыя з арыгіналаў Смаленскага дзяржаўнага музея-запаведніка. Згадзіцеся, не так проста вярнуць на радзіму рэчы, якія ў свой час з-за нейкіх гістарычных перыпетый апынуліся на іншай тэрыторыі. І прыймальнае часовае рашэнне — іх копіі з дазволу новага гаспадара.

Вялікая падзея, анансаваная на выставе, — перадача музею звыш 70 экспанатаў былога Нацыянальнага культурна-асветніцкага цэнтра імя Ф. Скарыны. Гэта ахвяраванні беларусаў з розных куткоў свету: Злучаных Штатаў Амерыкі, Швецыі, Літвы, Латвіі, Польшы... Тут карціны такіх знакамітых беларускіх мастакоў як Мар'ян Богуш-Шышка, Вячаслаў Ігнаценка, Вячаслаў Целеш, Тамара Стагановіч і многія іншыя. Доўгі час экспанаты ляжалі ў нябыце пасля таго, як цэнтр імя Ф. Скарыны па розных прычынах спыніў сваё існаванне. А сёння, патрапіўшы ў музей, рэчы зноў набылі надзейную дзяржаўную ахову. “Безумоўна,

Новыя экспанаты ў музей не могуць не выклікаць цікавасць

наша дзяспара — гэта частка нашай гісторыі і культуры, — сказаў на адкрыцці выставы прафесар Адам Мальдзіс. — І лагічна, каб частка калекцыі беларусаў свету захоўвалася ў Нацыянальным музеі гісторыі і культуры Беларусі. Гэтая падзея павінна паслужыць сігналам для суайчыннікаў: ёсць куды перадаваць культурныя скарбы, ёсць каму іх ахвяраваць”.

Першы крок з боку беларускай дзяспары ўжо зроблены. Каля 40 таленавітых акварэльных прац вядомага мастака ХХ стагоддзя Міхаіла Горшмана падараваў музею яго сын Аляксандр, які цяпер жыве ў Маскве.

Міхаіл Горшман — майстра пейзажаў і партрэта. Ён нарадзіўся ў горадзе Барысаве, нейкі час жыў ў Мінску, а пасля пераехаў у Маскву, дзе вучыўся ў выдатных майстроў графікі Фаворскага, Курпрыянава, Мітурыча. На пачатку 30-х і ў канцы 50-х гадоў Горшман прыязджаў у Беларусь, дзе напісаў шэраг карцін, прысвечаных беларускім краёвідам і людзям. Менавіта гэтыя работы і былі перададзены на захоўванне ў музей.

Упершыню за час існавання музея ў яго збор прыняты сучасныя прадметы кultaвага

прызначэння — ад Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі Філарэта і мітрапаліта Тадэвуша Кандрусевіча. Папоўніўся фонд і цікавымі сучаснымі прадметамі кшталту спартыўнай формы ўдзельнікаў беларускай дэлегацыі на XXIX летніх Алімпійскіх гульнях 2008 годзе ў Пекіне ці прадукцыі Мінскага фарфоравага завода. І гэта добра, бо, як сказаў намеснік міністра культуры Тадэвуш Стружэцкі, “сённяшні дзень праз некалькі гадоў стане таксама гісторыяй і звычайны цяпер прадмет стане важным і каштоўным экспанатам у будучыні”.

Квартал Марка Шагала

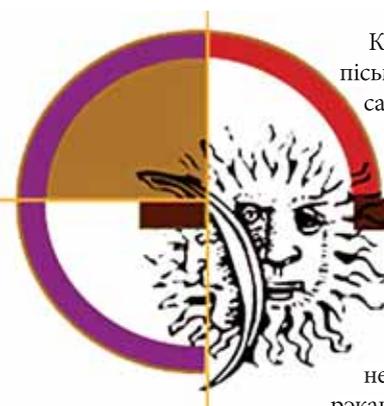
Дзіяна Курыла

Фонд знакамітага мастака ствараецца ў Віцебску

У стварэнні фонду прымаюць удзел Віцебскі гарвыканкам і Саюз беларускіх яўрэйскіх грамадскіх аб'яднанняў і абшчын. Галоўнай яго мэтай стане ўвекавечанне памяці мастака на яго радзіме — у Віцебску. Гаворка ідзе ў першую чаргу аб аднаўленні квартала Марка Шагала на Пакроўскай вуліцы, дзе захаваўся дом мастака. Вядуцца перагаворы з нашчадкамі Марка Шагала аб магчымасці экспанавання ў Віцебску сапраўдных работ майстра. Пакуль у горадзе, дзе было створана 15 палотнаў, не бачылі ні аднаго арыгінала.

У Віцебску рэалізуецца нямала праектаў, падобных узаўважэнню квартала Марка Шагала, накіраваных на стварэнне турыстычнай інфраструктуры, а таксама інфраструктуры вольнага часу. З'явіліся новыя зоны адпачынку на рацэ Віцьбе, добраўпарадкавана культурная частка плошчы Перамогі. Усё гэта дало імпульс развіццю турыстычна-экскурсійных паслуг.

Радзіма Івана Мележа прыме да свята новае аблічча

Паважаныя сябры!

Штогод у першую нядзелю верасня наша краіна адзначае нацыянальнае свята — Дзень беларускага пісьменства. У гэты дзень мы аддаём даніну павагі нашым продкам, якія стварылі фундамент адукацыі і пісьменства, усім, хто на працягу стагоддзяў шанаваў і нёс у свет цудоўную беларускую мову, хто ўпрыгожыў айчынную і сусветную культуру сваімі бессмяротнымі творами.

Сталіцай XVII Дня беларускага пісьменства ў 2010 годзе стануць Хойнікі. Гэты непаўторны край узгадаваў народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, які на ўвесь свет праславіў родную зямлю сваёй “Палескай хронікай”.

Каб Дзень беларускага пісьменства прайшоў на самым высокім узроўні, запрашаем усіх неабыхавых людзей прыняць удзел у яго падрыхтоўцы. Вялікіх затрат патрабуе добраўпарадкаванне Хойнікаў: неабходна рэканструяваць дзіцячую бібліятэку, Дом культуры, гарадскі парк, былую панскую сядзібу, дзе неўзабаве будзе адкрыты краязнаўчы музей.

У горадзе з'явіцца скульптурныя кампазіцыі герояў твораў Івана Мележа. Асабіста мы запрашаем прыняць удзел у дабрачыннай акцыі тых жыхароў Хойнікшчыны, якіх лёс раскідаў па розных кутках нашай краіны.

Свае грашовыя ахвяраванні можна даслаць на разліковы рахунак 3632401190110 у філіяле 326 АСБ “Беларусбанк” МФО 151501685, г. Хойнікі, вул. К.Маркса, 4 УНН — 400057081. ОКПО — 04063463.

Створым свята разам!

Гомельскі аблвыканкам,
Хойніцкі райвыканкам

Таццяна Бучэль і яе дзеці

(Заканчэнне.

Пачатак на стар. 1)

Выкладаю там беларускую мову і літаратуру. Не зусім па спецыяльнасці, бо ў 1977-м заканчвала Мінскі інстытут замежных моў. І настаўніцай нямецкай і англійскай паехала ў Глыбокае. А паколькі мой будучы муж — мы ў адной школе і вучыліся, дарэчы, — жыў у Даўгаўпілсе, то пераехала да яго. Я больш за трыццаць гадоў ужо ў Дзвінску — так раней называлі Даўгаўпілс, горад на Дзвіне-Даўгаве, беларусы.

— Рака, сапраўды, яднае народы. Помніца, моладзь Беларусі і Латвіі яшчэ ў 1988-м годзе разам ладзіла “воднае ралі Дзвіна-Даўгава”: плылі на чаўнах ад Асвеі ўніз да Даўгаўпілса, у знак пратэсту супраць будаўніцтва там гідраэлектрастанцыі.

— І я памятаю тую акцыю: тады ўжо ішлі працэсы адраджэнскія, па-латышску “атмада”. І калі латышы загаварылі пра дзяржаўнасць, то і беларусы заварушыліся: а хто ж мы ў Латвіі? Проста эмігранты, людзі без грамадзянства? У 1996-м зарэгістравана беларускае таварыства “Уздым”, я і тады была ў актыве, і цяпер — намеснік старшыні суполкі. У горадзе, дарэчы,

беларусаў шмат, больш за 12 тысяч. І не толькі мы

аб'ядналіся, каб “не згубіцца”: у Даўгаўпілсе ажно 14 этнагаварыстваў: рускае, польскае, літоўскае, украінскае, яўрэйскае...

— Ці ўдалося беларусам Даўгаўпілса адваяваць “месца пад сонцам” сярод іншых этнаспуполак?

— Мы шмат паспелі зрабіць, таму з намі лічацца ўлады, нас ведаюць, мы прымаем удзел практычна ва ўсіх мерапрыемствах. Працавала беларуская гімназія (у якой, дарэчы, вучыліся і мае дзеці — Міхаіл, Алена і Надзея), цяпер ёсць Цэнтр беларускай культуры. У горадзе ў канцы мая штогод праходзяць Дні славянскай культуры. Свята поліфанічнае: тут канферэнцыя, там спяваюць, танцуюць...

Бывае па дзесяць і больш дакладаў навуковых, а таксама выставы кніг, ган-

чарных вырабаў. Ну і вялікі канцэрт. Неяк на падмогу нашай “Купалінцы” мы запрасілі на Дзень Беларусі віцебскі фальклорны гурт “Талака”. Вось калі ўсе пачылі, хто такія беларусы, што такое нашы танцы і песні! “Талака” выступала ў цэнтры горада і мела грандыёзны поспех. І ў мэрыі знайшліся людзі, якія нам тады казалі: выдзелім беларусам будынак. Так яно і сталася. Гадоў дзесяць ужо ў нас вялікае памяшканне ў цэнтры горада, усе расходы на яго ўтрыманне — за кошт мэрыі, з якой у нас доўжыцца плённае супрацоўніцтва.

— Вашы дзеці таксама далучаны да справаў дзяспары?

— Так, яны са мной заадно. Закончылі 6-ю школу імя Яна Райніса, дзе быў факультатыву беларускай мовы. Я вяла заняткі там на грамадскіх пачатках,

і гэта называлася: адукацыя паінтарэсах. Праўда, філолагам стала толькі Надзея: мае ступень бакалаўра польскай і іспанскай моваў, цяпер у Вялікабрытаніі. Міхаіл, бакалаўр-эканаміст, працуе ў камунальнай гаспадарцы. Алена — супрацоўніца візавага аддзела беларускага консульства. Мае дзеці, як кажуць, свае ва “Уздыме”. У прыватнасці, у Міхаіла былі вядучыя ролі ў самадзейных спектаклях, Лена добра грае на акардэоне. Беларускі дух яны ўпіталі і ў сваіх бабуль на Шаркаўшчыне — праводзілі там у дзяцінстве амаль усё лета, мы часта ездзілі туды ў госці. А Тройца, Дзяды, Вялікдзень — у нас гэта святае, заўсёды едем на магільныя продкаў, і дзеці з маленства да гэтага прывычаны. Такое выхаванне.

— Таццяна Фамінічна, што яшчэ на карысць суполкі вам хацелася б зрабіць?

— Вельмі хочацца аднавіць у Даўгаўпілсе работу беларускай школы. Я ўпэўнена: каб мы ўсюды адчувалі сябе беларусамі, трэба пачынаць з дзяцей, з мовы — першаасновы нашай культуры. І нам, старэйшым, заўсёды трэба думаць пра пераемнасць традыцый. Калі будзе жыць мова, калі будзе бадзёрая маладая змена — тады можна будзе сказаць: а не дарма стараліся!

Таццяна Бучэль з сынам Міхаілам і дачкой Аленай

Давайце выберамся ў вандроўку ў старажытны Чэрвень, на Чэрвеньшчыну, якая раней называлася Ігуменшчынай. А раённы цэнтр быў павятовым горадам Ігуменам. Па дарозе агледзім і Смілавічы, і мястэчка Пухавічы...

Знічкі Айчыны

Алесь Карлюкевіч

Калі ехаць з Мінска ў Чэрвень па Магілёўскай шашы, то, зразумела, ніяк не абмінуць Смілавічы. Старажытнае мястэчка, з лёсам якога звязана імя славутага мастака Хаіма Суціна, з'яўляецца радзімай многіх славутых дзеячаў культуры і навукі. Вельмі рэдка згадваецца, скажам, такая асоба, як Сямён Маркавіч Фрыд. Ён нарадзіўся ў мястэчку 14 лістапада 1891 года. У 1918-м скончыў Саратаўскі медыцынскі інстытут, у 1921-м пачаў працаваць у Маскоўскім дзяржаўным венералагічным інстытуце. Спярша — лабарантам, затым — асістэнтам. У 1930 годзе Фрыду прысвоілі званне дацэнта, ён перайшоў на кафедру мікрабіялогіі 1-га Маскоўскага медыцынскага інстытута. Праз некаторы час вярнуўся ў Беларусь. Фрыда прызначылі загадчыкам кафедры мікрабіялогіі Мінскага медыцынскага інстытута. Ён займаў гэтую пасаду з 1933 па 1941 год. Адначасова Фрыд стаў навуковым кіраўніком Беларускага дзяржаўнага мікрабіялагічнага інстытута Наркамата па ахове здароўя БССР. У 1936 годзе абараніў доктарскую дысертацыю — «Скура як орган інфекцыі і імунітэту». У 1941–1943 гадах Сямён Маркавіч быў прафесарам кафедры мікрабіялогіі Ваенна-медыцынскай акадэміі. У 1943 годзе перайшоў у Мінскі медыцынскі інстытут, пачаў загадваць кафедрай мікрабіялогіі. Разам з інстытутам вярнуўся з Яраслаўля ў Мінск. 16 лютага 1946 года вучонага не стала. Наступным днём «Совесткая Белоруссия» надрукавала некролаг у памяць пра ўраджэнца Смілавічы і вядомага вучонага. Пахавалі Сямёна Маркавіча на Вайсковых могілках...

Вандруючы па старажытным цэнтры мястэчка, хацелася б згадаць і іншых вядомых людзей, якія ў розныя часы былі паяднаны са Смілавічамі. Паэт Андрэй Зязюля, які нарадзіўся на Ашмяншчыне і скончыў у 1910 годзе Пецябургскую каталіцкую духоўную семінарыю, служыў нёс і ў касцёле ў Смілавічах. У мястэчку з 1946 па 1986 гады жыў ураджэнец Бабруйска празаік Эдуард Ярашэвіч. Тут скончыў сярэдняю школу. Далей вучыцца не змог, быў прыкаваны да ложка. Першае апавя-

данне «І вось што выявілася» пачыла свет у 1956 годзе ў газеце «Чырвоная змена». Аўтар кніг «Вішанькі Восіпа Міхеевіча» (1969), «Прызнанне» (1969), «Дзень далёкі і блізкі» (1973), «Практыка ў Вербічах» (1975), «Белья Лугі» (1978), «Пражыць дзень» (1983), «Чакаю цябе, раніца» (1987)... Сакрагаторам камітэта камсамола СПТВ-23 працаваў у Смілавічах празаік Іван Клімянкоў (нарадзіўся ў Кармянскім раёне ў 1947 годзе). Аўтар кнігі апавяданняў «Сеанс гіпнозу» (1987), шэрагу аповесцяў, надрукаваных у літаратурна-мастацкай перыёдыцы.

Са старажытных Смілавіч зноў вяртаемся да Магілёўскай шашы. І праз якіхсьці паўгадзіны язды мы — у Чэрвені. У горадзе штогод праводзяцца краязнаўчыя чытанні. Тут шмат хто апыкуецца вывучэннем даўніны. І першы ў шэрагу рупліўцаў такога роду — настаўнік-пенсіянер Уладзімір Дарагуж. Менавіта дзякуючы яго намаганням была знойдзена на мясцовых могілках і прыведзена ў парадак магіла дзеда Максіма Багдановіча па матчынай лініі, Апанаса Мякоты. Як вядома, Марыя Апанасаўна, маці славутага паэта, нарадзілася ў Ігумені ў 1869 годзе. Сведчаннем пра тое з'яўляецца драўляная мемарыяльная дошка, усталяваная на адным з дамкоў у цэнтры горада. Аўтар яе — мастак, разьбяр па дрэву Генадзь Матусевіч. Яго працы ўпрыгожваюць і абазначаюць многія гістарычныя мясціны горада і яго ваколіц. У Чэрвені жыве і працуе настаўнік і пісьменнік Генадзь Аўласенка. Радзіма яго — азёрная Віцебшчына. Але так склалася, што на доўгія ўжо гады лёс звязаў яго з Чэрвеньшчынай. У апошні час Генадзь Аўласенка працуе ў жанрах паэзіі, драматургіі, прозы, публіцыстыкі. Займаецца дзіцячай літаратурай. Выдаў у розных выдавецтвах краіны каля дзесяці кніг. Як мне падаецца, многія матывы з яго паэтычнага зборніка «Час збіраць камяні» — гэта ўсё з Чэрвеньшчыны, з блізкіх ваколіц Чэрвеня.

Трэба там пабываць, каб пераканацца, што са сваім блакнотам «эцюднікам» паэт Генадзь Аўласенка выходзіць жывапісаць словам менавіта на чэрвеньскія прасцягі:

Пухавічы. Рынак. Пачатак XX ст.

Torzyszcze u Puchawiczach (Miensk. hub. Ihumiensk. pawietu). Торжышчо у Пуховичах (Менск. губ. Ігуменск. павету).

Узда. 1918 г.

Смілавічы. Манастыр (малюнак Н. Орды)

*Восень ціха пайшла
паміраць...
Дровы весела ў грубках гараць,
Узнімаюцца ў неба дымы,
Лес застыў у чаканні зімы.
Халады над зямлёй, халады...*

«Чэрвеньска-ігуменскае» гучанне выразна праступае і ў творы «Памяці Міколы Равенскага».

Наперадзе ў нас — бліжнія да Чэрвеня пухавіцкія ваколіцы. Праз Турын (старажытная ігуменская вёска цяпер — у адміністрацыйных межах Пухавіцкага раёна) едем у мястэчка Пухавічы. Колішні першы райцэнтр Пухавіччыны. Пасля, як паселішча спалымнела ў пажары 1925 года, то раённая адміністрацыя пераехала ў Мар'іну Горку, да чыгуначнай станцыі Пухавічы... Але ж мы цяпер у мястэчку. Пра даўніну тут нагадвае праваслаўная царква, узноўленая ў памяшканні сельскага клуба. Сваю праўду вернікі адстаялі ў Пухавічах у 1990-я гады. А яшчэ да нядаўняга часу пра мінуўшчыну раскавала частка брукаванай дарогі — па вуліцы Кастрычніцкай. Цяпер і яна згубілася пад асфальтавым пакрыццём.

Пухавічы — радзіма чалавека, пра якога яшчэ некалі раскажуць дасведчаныя гісторыкі і архівісты болей падрабязна. У мястэчку ў 1896 годзе нарадзіўся Леў Стронгін. Уздзельнік кастрычніцкіх падзей у Мінску і Шацку (таксама, між іншым, — пухавіцкае, ігуменскае паселішча) у 1917 годзе. Леў Ізраілевіч — арганізатар паліграфічнай і выдавецкай справы маладой Савецкай Беларусі. Пасля, з сярэдзіны 1920-х, — у Маскве, дырэктар розных буйных выдавец-

Пухавічы. 1918 г.

Ігумен. Прачкі. Пачатак XX ст.

тваў. У Расіі і цяпер жыве сын нашага земляка — літаратар Варлен Стронгін, аўтар кніг пра артыстаў, спевакоў, пісьменнікаў Лідзію Русланаву, Савелія Крамараву, Валерыя Абадзінскага, Міхаіла Булгакава... Пухавічы — радзіма доктара медыцынскіх навук Якава Шапіры. У мясцовай тады яшчэ сямігодцы ў 1920-я гады вучыўся будучы пісьменнік і перакладчык Уладзімір Ляўданскі. Яго бацькі жылі на самай ускраіне Ігуменшчыны — у вёсцы Падкоссе.

...3 Пухавіч можна завітаць яшчэ і ў Мар'іну Горку, якую мы ўжо згадвалі. У даваенныя гады на самым яе ўскрайку на коліш-

няй сядзібе Леона Макава месціўся дом творчасці Саюза пісьменнікаў. У 1930-я гады сюды прыязджалі Якуб Колас, Янка Купала, Кандрат Крапіва, Міхась Лынькоў, Эдуард Самуіленак, Васіль Вітка, Змітрок Бядуля, польская пісьменніца Яніна Бранеўская. Захавалася шмат успамінаў пра летаванне пісьменнікаў на Пухавіччыне. А ў другім канцы горада ў мясцовай гімназіі працуе грамадскі музей філакарты, які адчынены з дапамогай і ўдзелам Уладзіміра Ліхадзедава.

© В поісках
утрачэннага

Паштоўкі
з калекцыі
Уладзіміра
Ліхадзедава

Светлае Свіцязі імя

Мінскі інжынер Мікалай Чубрык упэўнены, што назва знакамітага возера на Навагрудчыне мае дачыненне да пантэону язычніцкіх багоў

Іван Ждановіч

Ён з'явіўся ў рэдакцыі акрылены, вочы гараць... Так, прызнаецца, “у тапаніміцы я не спец”: Мікалай — тэхнічны дырэктар у фірме, якая займаецца распрацоўкай і вытворчасцю электронікі. Аднак родам са старажытнай Навагрудчыны, з вёскі Забердава. І нядаўна адкрыў такое!..

Але ўсё па парадку. Бацька Мікалая заўсёды цікавіўся мясцовай гісторыяй, любіў пагаварыць са старажыламі, стварыў свой радавод. І мой суразмоўца не раз думаў: адкуль назвы такія ў іх мясцовасці? Пачынаў з суседніх вёсак Русацін і Ятвезь. У літоўска-рускім слоўніку знайшоў: gusu — рускі, tep — там, туды. Значыць, зрабіў выснову, людзі розных этнічных плямёнаў так сябе вызначалі — “русы (русны) жывуць там”. А ў суседняй вёсцы, пэўна ж, яцвягі жылі. Дзед ягоны, дарэчы, з Русаціна. Унікаючы ў сэнс назвы Скрышава, знайшоў у Тлумачальным слоўніку Уладзіміра Даля слова “скрыжаваць”. “Дык і мама гэтае слова ўжывала!” — узрадаваўся Мікалай. Потым прыгадаў слова “скрыжаванне” і вылучыў версію: вёска — на скрыжаванні даўніх дарог, і, пэўна, раней мела назву Скрыжава.

“А вы на Свіцязі бывалі?” — цікавіцца Мікалай Чубрык, пераходзячы да галоўнага, разгортваючы карту. Адрозна прыгадалася гэтае дзівоснае возера ў перадсвятельную пару пасля Купальскай ночы... На пачатку 90-х гадоў Міністэрства культуры ладзіла “Усебеларускае Купалле”. І зусім не выпадкова месцам правядзення абраду была вы-

Скульптурная Свіцязянка ўсталявана непасрэдна на возеры

брана гара Радагошча, непадалёк ад Свіцязі. Спецыялісты лічаць: у дахрысціянскую пару на той гары продкі нашы ўшаноўвалі сваіх багоў, там было язычніцкае капішча.

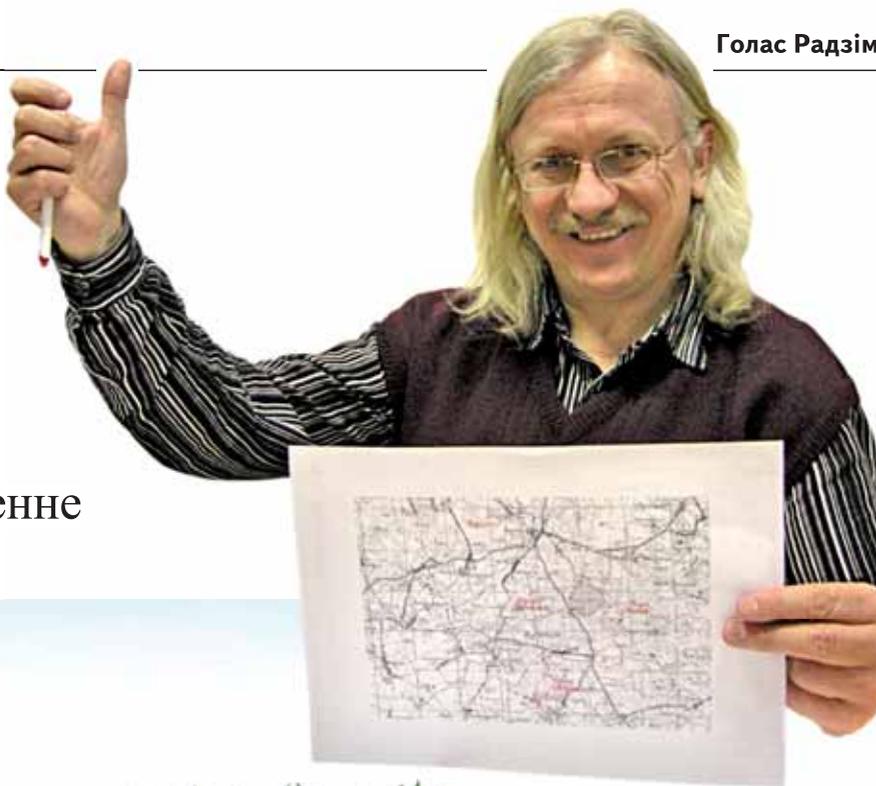
“Ну вось, пра Радагошчу чулі, значыць, і ход маіх думак зразумееце, — Мікалай схіляецца над картай. — Ёсць, я ведаю, гіпотэзы вучоных, што ў назвы возера паходжанне балцкае ці нямецкае, у перакладзе з літоўскай мовы Свіцязь азначае “светлае”. Але ж чаму тады рэчка васьць гэта, што выцякае з возера, мае закавырыстую назву: Сваротва? Біўся я над гэтым не адну гадзіну, увесь Інтэрнэт аблазіў... А ўрэшце заглянуў у язычніцкую міфалогію — і чуць не самлеў! Дык гэта ж у гонар бога Сварога!”

Тут варта ўдакладніць: у славянскай міфалогіі Сварог — вярхоўны бог, стваральнік свету, а так-

сама бажство Зімы, сімвалізуецца блакітным колерам, бог Пярун (уладар Лета) — жоўтым, а Святавіт, трэці галоўны бог у тым пантэоне — зялёным колерам, гэта бажство Вясны. А язычніцкія назвы Мікала знайшоў не толькі ў назве рэчкі Сваротвы і гары Радагошчы...

“Я зразумеў: бытуюць у нас побач гэтыя яўна язычніцкія назвы. Святавіт, напрыклад. У адным месцы знайшоў Святавіцязь. Вось і падумалася: ці не ў гонар Святавіта-Святавіцезя возера назвалі Свіцязь? А што з Перуном звязана? Прыгледзеўся, а на Сваротве вёска Пурневічы ёсць — магла быць раней Перуневічы, у гонар гэтага язычніцкага бога Лета і Агню. Столькі супадзенняў, што, паводле тэорыі верагоднасці, гэта проста не можа быць выпадковасцю”.

Як лічыць Мікалай, нашы продкі “пакінулі моўныя знакі” і ў са-

Мікалай Чубрык з задавальненнем робіць тапанімічныя пошукі

мой назве возера, і вакол яго свядома. Можна дапусціць: непадалёк ад Наваградка, заснаванага ў канцы X — пачатку XI стагоддзяў, існаваў шэраг капішчаў, дзе ўшаноўваліся розныя язычніцкія багі. Прычым доўгі час, бо хрышчэнне ў Наваградку князя Міндоўга ў праваслаўе адбылося, паводле летапісаў, толькі ў 1246 годзе. Як вядома з прац даследчыкаў даўніны, сакральныя дзеі язычнікі праводзілі не ў гарадах, а на ўлонні прыроды: на ўзвышшах, па рэках і азёрах, у свяшчэнных лясах і дубровах. З прыходам хрысціянства тая культура не дамінуе, адыходзіць на другі план, але яе знакі, старажытныя назвы пад Навагрудкам засталіся.

Даведка “ГР”. Возера Свіцязь — адно з найпрыгажэйшых у Беларусі з крышталёва чыстай вадой, плошчай каля 170 гектараў. Знаходзіцца амаль у цэнтры Навагрудскага узвышша, акруглай формы, найбольшая глыбіня — каля 15 метраў. Як сцвярджаюць геологі, яно мае карставае паходжанне: утварылася ў выніку правалу гэтак званых чацвярцічных адкладанняў у падземныя пустоты. У народзе ж яго, шануючы спрадвечныя таямніцы і прыгажосць, называюць: святая вада, святое возера. Возера разам з лясным масівам плошчай больш за 800 гектараў аб’яўлена заказнікам.

І смачна, і карысна

Льняны хлеб пачалі выпякаць у Віцебску

Гаворка — пра таставыя хлябцы “Лянок”, адметны смак якіх ужо змаглі ацаніць пакупнікі. На прадпрыемствах “Віцебскхлебпрама” незвычайны хлеб робяць з дабаўленнем льняной мукі. Як вядома, насенне льну — цудоўная крыніца шэрагу рэчываў, якія дабратворна ўплываюць на здароўе чалавека. Прычым карысныя рэчывы захоўваюцца і ў льняной муцэ.

Цяпер у асартыменце хлебных аддзелаў — шэраг вырабаў, у рэцэптуру якіх уваходзяць пшанічная крупка, вотруб’е, ёд. І штогод гэтая прадукцыя абнаўляецца амаль на трэць.

Чароўны гук віяланчэльны

Першапраходцам ад Беларусі на конкурсе класічнай музыкі “Еўрабачанне” стане Іван Карызна

Вольга Белашэвіч

Імя беларускага канкурсанта на 15-м міжнародным конкурсе маладых музыкантаў “Еўрабачанне-2010” (Eurovision Young Musicians 2010) агучыў старшыня прафесійнага журы — галоўны дырыжор Нацыянальнага акадэмічнага народнага аркестра Беларусі імя І.Жыновіча, народны артыст Беларусі Міхаіл Казінец. Увогуле за права прадстаўляць краіну на гэтым конкурсе саборнічалі дзевяць маладых музыкантаў, якія выконвалі

Іван Карызна заўсёды іграе з натхненнем

па два класічныя музычныя творы.

Беларусь

свайго ўдзельніка на прэстыжны конкурс класічнай музыкі ўпершыню. Івану

Карызне нядаўна споўнілася 18 гадоў, ён закончыў Рэспубліканскі музычны каледж пры Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі. Цяпер віяланчэліст вучыцца ў Парыжскай вышэйшай нацыянальнай кансерваторыі музыкі і танца.

Міжнародны конкурс класічнай музыкі для маладых таленавітых музыкантаў праводзіцца раз на два гады Еўрапейскім вяшчальным саюзам. Гаспадыняй свята ў маі стане Вена. Паўфіналы конкурсу пройдуць 8 і 9, а фінальны канцэрт — 14 мая.

ПРА ШТО СЛОВА ГАВОРЫЦЬ

Адметны пункт гледжання

Многія моўныя памылкі звязаны з тым, што пры перакладзе з рускай мовы на беларускую мы часта робім калькі. Аднак мова беларуская мае сваю багатую скарбонку слоў і ўстойлівых выразаў. Трэба толькі не паленавацца ў яе зазірнуць.

У маўленні па-беларуску, напрыклад, нярэдка можна пачуць неўласцівыя для нашай мовы выразы “уступіць у шлюб”, “купіць пра запас”, “кропка погляду”. Адрозна ўзгадваюцца рускія словазлучэнні “вступіць в брак”, “купіць пра запас”, “точка зрэння”. Пры перакладзе іх на беларускую мову неабходна быць вельмі ўважлівым. Справа ў тым, што адно і тое ж слова можа перадавацца па-рознаму, у залежнасці ад значэння. Так, рускае “точка”, калі маецца на ўвазе знак прыпынку, — перакладаецца як “кропка”. Аднак у значэннях “месца знаходжання” ці “мяжа чаго-небудзь”, а яшчэ ў складзе некаторых устойлівых спалучэнняў з пераносным значэннем неабходна ўжываць слова “пункт”. Такім чынам, правільна будзе па-беларуску сказаць менавіта “пункт гледжання”. Што ж наконт іншых згаданых словазлучэнняў, то неабходна гаварыць “узязь шлюб”, “купіць у (ці на) запас”.

У маўленні сустракаецца такое ўжыванне: *гэтану пытанню не надзялялася належнай увагі*. Аднак шырока вядомы ўстойлівы беларускі выраз **надаваць увагу**. Атрымліваецца, у прыведзеным кантэксце дапушчана памылка. Выявім адрозненні паміж дзеясловамі **надзяляць і надаваць**.

Надзяляць — азначае, “даваць у асабістае карыстанне, выдзяляць як долю”. Напрыклад, *надзяляць маёмасцю*. Гэты дзеяслоў таксама выражае паняцці “падарыць”, “прыпісаць каму-небудзь пэўныя якасці”.

Надаваць жа — гэта “прыдаць чаму-небудзь пэўную форму, якасць”. **Надаваць** можна і званне, *права, наўнамоцтвы*, а яшчэ — *сілы, значэнне, увагу*.

Такім чынам, правільным будзе гаварыць: **надаваць увагу**. Ёсць таксама выразы-сінонімы **прыняць пад увагу, звярнуць увагу**, якія варта запомніць.

Падрыхтавала
Вераніка Бандаровіч